

1526-1740

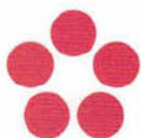
HABSBURKOVÉ

ZEMĚ KORUNY ČESKÉ VE STŘEDOEVROPSKÉ MONARCHII

VÁCLAV BŮŽEK
ROSTISLAV SMÍŠEK
(eds.)

Kniha vychází v rámci výzkumného centra Habsburkové v dějinách českých zemí raného novověku, jehož řešitelem je Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Lektorovaly: doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc., doc. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D.

© Beatrix Bastl, Simona Binková, Lenka Bobková, Václav Bůžek, Ivo Cerman, Iveta Coufalová, Tomáš Černušák, Ivana Čornejová, Jiří David, Jaroslav Dibelka, Petr Fidler, Markus Gerstmeier, Jaroslava Hausenblasová, Mark Hengerer, Mlada Holá, Jiří Hrbek, Josef Hrdlička, Ondřej Jakubec, Pavel Král, Markéta Křížová, Jiří Kubeš, Václav Ledvinka, Pavel Marek, Eduard Maur, Jiří Mikulec, Géza Pálffy, Radmila Prchal Pavlíčková, Friedrich Polleross, Kateřina Pražáková, Jitka Rauchová, Peter Rauscher, Anton Schindling, Rostislav Smíšek, Vladimír Urbánek, Irena Veselá, Vít Vlnas, Petra Vokáčová, Margarete Wagner, Miroslav Žitný 2017

Cover © Vladimír Vimr, 2017

Typo © Bohuna Broumová, 2017

Maps © Jaroslav Synek, 2017

Všechna práva vyhrazena
All rights reserved

ISBN 978-80-7422-572-7

II.

Habsburští vládci

Obedienční cesta Jana Antonína z Eggenberku do Říma

Vztah Ferdinanda III. k římské kurii byl odjakživa ambivalentní.⁴⁸⁵ Na jedné straně ho od malička vychovávali k příkladné katolické zbožnosti. Po převzetí císařské vlády roku 1637 se dokonce zapřísahal, že chce žít jako „ponížený a zbožný syn Jeho Svatosti a Svatého apoštolského stolce“.⁴⁸⁶ Na druhou stranu byly pro něj jako panovníka politické úvahy vždy důležitější než konfesní. To ho často stavělo do protikladu k zájmům jednotlivých papežů, které však také mnohdy nebyly myšleny zcela upřímně. Vztah papežů k rakouským Habsburkům byl totiž rovněž ambivalentní, neboť byli sami vystaveni politickému nátlaku Španělska a Francie, mezi nimiž v letech 1635–1659 probíhala válka. K tomu navíc přispívala skutečnost, že Španělsko, Francie, rakouští Habsburkové a Benátky se střetávali v dlouhodobých konfliktech nebo kratších válkách na severu Apeninského poloostrova, tedy v blízkosti papežského státu. Již při nástupu Urbana VIII. na papežský stolec v roce 1623 se téměř vytratil protireformační důraz prvních potridentských papežů, takže Ferdinand II. a Ferdinand III. pocítovali prakticky neustále nedostatečnou podporu Říma při protireformačním úsilí ve svých dědičných zemích a Římsko-německé říši. Proto nebylo divu, že rekatolizace Ferdinanda III. se silně zaměřovala na církevní instituce v jeho državách. Nemalý podíl na tomto směřování měl zásadní dopad Restitučního ediktu, který roku 1629 vydal jeho otec. Tento dokument vedl k vojenské spolupráci částí Římsko-německé říše s Francií a jejím švédským spojencem. To v roce 1648 téměř způsobilo vojenské zhroutilí habsburské monarchie.⁴⁸⁷

V této dlouhé historii vzájemných zklamání představovaly politické ústupky Ferdinanda II. a Ferdinanda III. vůči protestantským stavům v Dolních Rakousích, Uhrách a Římsko-německé říši pro papeže nejvýznamnější jablka sváru. Aby mohl být Ferdinand III. zvolen uherským králem, musel potvrdit náboženská privilegia uherských stavů, zahrnující také svobodu víry pro kalvinistickou

šlechtu. To ovšem kurie odmítala. Aby však Ferdinanda II. příliš netížilo jeho náboženské svědomí, nechal si roku 1625 poradit od komise dvorských teologů, kteří se usnesli, že ústupky vůči protestantům byly ve srovnání se ztrátou uherské koruny menším zlem, proto je schválili.

K této metodě ospravedlnění politických rozhodnutí na úkor katolických zájmů se později uchýloval rovněž Ferdinand III., například roku 1638 kvůli Uhrám a Hersfeldu. Požadavky kurie však v budoucnu diplomaticky odmítal prostřednictvím svého jezuitského zpovědníka Jana Ganse nebo nejvyššího hofmistra Maxmiliána z Trauttmansdorffu. Jan Gans například podpořil v zájmu uklidnění poměrů v Římsko-německé říši navrácení sekularizovaného říšského opatství Hersfeld kalvinistickému Hesensku-Kasselsku. To roku 1638 vzbudilo v kurii dojem, že císařův zpovědník byl více politikem než duchovním. Vztahy Ferdinanda III. s Římem se nadále zhoršovaly také proto, že Urban VIII., který byl svého času nunciem ve Francii za vlády Jindřicha IV., nic nepodnikl, když Francie ve spojení s luterským Švédskem a kalvinistickým Hesenskem-Kasselskem vedla válku s katolickým císařem. Již roku 1632 vyčetl kardinál Gaspar de Borja y Velasco během bouřlivého zasedání konzistoře papeži Urbanovi VIII. jeho nedostatečnou podporu císaři. Kurie samotná se v danou dobu cítila být příliš slabou, než aby mohla v Římsko-německé říši pro císaře něco učinit. Svátek Neposkvrněného početí Panny Marie (8. prosince), který se pokusil Urban VIII. roku 1642 zrušit, přikázal proto Ferdinand III.

slavit velmi výrazně – zasvětil sebe, svou rodinu a svou zemi právě neposkvrněné Bohorodičce.

V roce 1645 vydal tajnou instrukci pro Maxmiliána z Trauttmansdorffu, která stanovovala konfesní ústupky v Římsko-německé říši a nepatrné ústupky v dědičných zemích. Zde se Ferdinand III. oprostil od ohledů na kurii natolik, že mu už ani nepřišlo na mysl svolání jakékoli komise teologů. S klidem rovněž odložil protest papeže Inocence X. proti vestfálskému míru. Na uherském sněmu v letech 1647–1648 povolil na základě linecké smlouvy z roku 1645 náboženskou svobodu dokonce i rolníkům, jak již bylo zdůrazněno. Ferdinandův odstup vůči papežství měl řadu příčin. Mezi ně patřilo nejen papežovo zdráhání z roku 1627, aby přidal k jeho uherskému královskému titulu přívlastek apoštolský, ale také dlouholetý spor o trevírského kurfiřta arcibiskupa Filipa Kryštofa ze Sötern, jehož přikázal císař pro jeho profrancouzskou politiku uvěznit, nebo neúspěšné papežské jednání s Francií během dlouho plánovaného kolínského kongresu. Nic z toho však nevedlo Ferdinanda III. k odklonu od katolicismu. V padesátých letech 17. století s výjimkou drobných ústupků pro Dolní Rakousy a Slezsko probíhala v zemích jeho vlády protireformace.

V těchto souvislostech bylo třeba vnímat i obediční cestu mladého knížete Jana Antonína z Eggenberku, provázenou řadou nesnází.⁴⁸⁸ Stejně jako jeho předchůdci Ferdinand II., Matyáš, Rudolf II., Maxmilián II. a Ferdinand I. nebyl ani Ferdinand III. korunován císařem od papeže. Současně však i jemu záleželo na tom, aby papež jeho císařský titul uznal. Korunovaci v tomto případě nahrazoval obřad, při němž císařský vyslanec ujistil papeže o poslušnosti císaře vůči němu. Bez ohledu na své

Císařský diplomat Jan Antonín z Eggenberku byl vévodou českokrumlovským a od roku 1644 rytířem Řádu zlatého rouna.

omezené mocenskopolitické možnosti byl Řím roku 1637 nadále střediskem evropské diplomacie, proto měl vyslanec císaře reprezentovat velmi honosně. Volba císařského dvora padla na Jana Antonína z Eggenberku. Ten byl vydíratelný, protože jeho otec získal právně zpochybnitelným způsobem na vévodství povýšené panství Český Krumlov, jež však na druhou stranu představovalo značné bohatství.

Po tvrdém císařsko-papežském vyjednávání vyrazil Eggenberk roku 1638 s družinou čítající více než dvě stě osob do Říma.⁴⁸⁹ Zde vystupoval se značnou pompézností. Mezi jinými dal jako hold Habsburkům vyzdobit malbami a sochami fasádu domu, kde bydlel, a podtrhl jejich zásluhy o církev.⁴⁹⁰ Při oficiálním vjezdu uložil Jan Antonín z Eggenberku dary pro papeže do pozlaceného kočáru, do něhož bylo zvenku dobře vidět (dodnes se nachází na zámku v Českém Krumlově). První audience u papeže 8. června však ztroskotala na ceremoniálních problémech. Po usilovném vyjednávání se uskutečnil druhý vjezd 7. listopadu a druhé slyšení o dva dny později.⁴⁹¹ Další audience následovala 16. listopadu. V jejím rámci došlo znovu na slavnostní průvod se zlatým kočárem. I po druhém slyšení však kurie činila průtahy s vyhotovením buly o papežském uznání Ferdinanda III. císařem. Jan Antonín z Eggenberku odcestoval z Říma až roku 1639. Český Krumlov zůstal v držení jeho rodiny a Ferdinand III. se dočkal potvrzení svého císařského titulu ze strany Urbana VIII.

Kočár z ořechového dřeva, pokrytý plátkovým zlatem, který si dal u římského řemeslníka Giuseppe Fiochiniho vyrobit zvláštní císařský vyslanec Jan Antonín z Eggenberku. Tažen šestispřežím v něm podnikl 7. listopadu 1638 cestu k audienci u papeže Urbana VIII.